

Switchen in het jeugdwerk Kan dat?

Verslag Studiedag Switch

26 februari 2010 - De Factorij - Schaarbeek

Doe de Switch

Elf jeugdwerkers switchten in 2009-2010 van doelgroep of van methode. Het doel: het inzicht verhogen in andere leefwerelden en hierbij participatieve en emancipatorische competenties verwerven. Dat is Switch: door de wol geveerde jeugdwerkers in een andere context plaatsen.

We kunnen leren van anderen. Leren hoe anderen binnen en buiten het jeugdwerk op een zinvolle manier met verschillende groepen kinderen en jongeren aan de slag gaan. Want "de jeugd" bestaat niet.

26 februari 2010. De deelnemers van Switch delen hun ervaringen met anderen op de Switch-studiedag. Samen discussiëren we over het jeugdwerk. Of beter: over de verschillende vormen van jeugdwerk. En hoe al die verschillende jeugdwerkinitiatieven een antwoord kunnen bieden aan de verschillende noden en behoeften van kinderen en jongeren.

In dit verslag vind je de grote lijnen van het debat terug. In het eerste gedeelte nemen de deelnemers het woord. Hun switchervaring vormt de aanzet voor een discussie in twee werkgroepen.

Hierop reflecteren Pascal Tuteleers (Hogeschool Gent), Maarten Loopmans (KU Leuven), Tineke Van de Walle (UGent), Pieter-Paul Verhaeghe (UGent), Nico Martens (D'Broej) en Filip Coussée (UGent) in het panelgesprek. Patrick Martens modereert.

Uitgangsvragen:

- Hoe kunnen verschillende jeugdwerkvormen of initiatieven die werken met verschillende doelgroepen samenwerken en elkaar aanvullen?
- Hoe kunnen verschillende jeugdwerkinitiatieven bijdragen tot de maatschappelijke participatie van alle kinderen en jongeren?
- Hoe kunnen verschillende jeugdwerkinitiatieven de handen in elkaar slaan om zich meer solidair op te stellen ten aanzien van alle kinderen en jongeren?

Verslag: Marjolijn Lemahieu, Koen De Stoop en Robert Crivit

Begeleiding van de werkgroepen: Jan Deduytsche en Robert Crivit

Uit De Marge vzw

Inhoud

Uitdagingen voor (het) jeugdwerk	4
De deelnemers vertellen	5
Bieke Vervaecke • van Centrum West naar De Veerman en Het Paleis	6
Yves Van Reusel • van Yieha! naar vzw Jong	8
Stijn De Munck • van Speelplein Kwammer naar kinderwerking Fabota	8
Hanne Desmedt • van Buurthuis Opsakee naar Meisjeshuis, vzw Jong	9
Veerle Fromm • van CMGJ Houthalen Oost naar Straathoekwerk CAW Metropool.....	9
Liesbeth Keunen • van CMGJ naar Villa Basta	10
Siska Hoebeeck • van Chiro Brussel en Chiro Jippeke naar Centrum West en BINT	11
Discussie	13
Stelling 1: Inclusief werken is een mythe, want alle jeugdwerk is doelgroepspecifiek.....	13
Stelling 2: WMKJ's doen hetzelfde als het mainstream jeugdwerk, alleen met een andere doelgroep.....	20
Stelling 3: Samenwerken betekent je eigenheid opgeven.	22
Eindbeschouwing van Filip Coussée	25
Bijlage: Kick off	26

Uitdagingen voor (het) jeugdwerk

Het is waardevol om van elkaars praktijk te leren. Samen nadenken over de waaier van ervaringen leidt tot een nieuwe inzichten. Want het jeugdwerk heeft in al zijn diversiteit samen een brede expertise opgebouwd.

De deelnemers aan Switch komen uit uiteenlopende organisaties. Ze hebben uiteenlopende ervaringen. Van vrijwilligers tot professionele jeugdwerkers met twaalf jaar ervaring en mensen uit de bovenbouw van het jeugdwerk, medewerkers van het speelplein, de jeugddienst, de Scouts, de Chiro en uit werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Die diversiteit vinden we ook terug bij de ontvangende organisaties.

Hoe gaat "het" jeugdwerk in Vlaanderen om met de realiteit van een diverse samenleving?

Vaststelling: het is niet gemakkelijk werken met groepen kinderen en jongeren die een sterk verschillende (sociale) achtergrond hebben. De sociale mix die we in de samenleving moeilijk bereiken, vinden we ook in het jeugdwerk niet terug.

Toch leeft de opvatting zeer sterk dat een sociale (of andere) mix bij een groep kinderen en jongeren waarmee men werkt, te verkiezen is boven het zogenaamd "doelgroepspecifiek werken". En dat er iets fout zou zijn met het zich expliciet richten tot een bepaalde doelgroep. De vraag is of het denkbaar is om niet te werken met een specifieke groep. Is niet elk aanbod per definitie doelgroepgericht? Of men die doelgroep nu expliciteert of niet. En dat is normaal.

Verschillende doelgroepen hebben verschillende interesses en verschillende behoeften. Van verscheidene jeugdwerkers uit WMKJ's die deelnamen aan Switch, hoorden we dat ze bijvoorbeeld de theateroefeningen niet zonder aanpassing kunnen gebruiken bij de groep waar ze nu mee werken.

De diversiteit in het jeugdwerk komt tegemoet aan de diverse interesses, noden en behoeften van kinderen en jongeren. Sommige jongeren houden van avontuurlijke activiteiten. Anderen hebben behoefte aan een plek waar ze elkaar ongedwongen kunnen ontmoeten. Nog anderen hebben behoefte aan extra individuele ondersteuning.

Het ene jeugdwerk is specialist in het organiseren van een uitgebreid spelaanbod in groep. Ander jeugdwerk werkt met zogenaamde moeilijk bereikbare groepen en in het versterken van hun maatschappelijke positie. Verschillende werkingen en de specifieke kennis die ze hebben zijn complementair. Uitwisselen zorgt ervoor dat werkingen oog krijgen voor de noden van andere groepen. In Switch leerde de scoutsleiding bij van de expertise van de WMKJ in de buurt. Een WMKJ verstevigt zijn inzichten over emancipatorisch werken met zijn doelgroep door haar licht op te steken bij een artistieke organisatie.

Kijk eens over het muurtje

We mogen kinderen en jongeren niet opsluiten in hun leefwereld. Niet weinig jeugdwerkers bouwen immers ervaring op met een bepaalde groep kinderen of jongeren, zonder contact in te bouwen met andere groepen en hun leefwerelden. De ervaringskansen die bijdragen tot de identiteitsontwikkeling en de oriëntatie op de samenleving blijven zo om uiteenlopen-

de redenen beperkt tot de eigen sociaaleconomisch-culturele groep. Zo kan het gebeuren dat jeugdwerk de maatschappelijke breuklijnen niet in vraag stelt, maar eerder bevestigt. En die homogenisering creëert drempels voor andere groepen... Daarom is het belangrijk dat we bruggen slaan met andere organisaties en sectoren. Uit het jeugdwerkeilandje treden en zoeken naar een invulling voor onze maatschappelijke betrokkenheid.

Samenwerken over de muurtjes binnen het jeugdwerk heen, verbreedt onze mogelijkheden. Als we de know-how die ieder heeft uitwisselen, geraken we nog een stap verder. We streven niet alleen naar participatie in het jeugdwerk, maar naar participatie op alle levensdomeinen. Doel is een gelijkwaardige positie voor alle kinderen en jongeren in onze samenleving. Dat betekent ook de sociaaleconomische ongelijkheid aanpakken. In het jaar van de bestrijding van armoede is dat onze invalshoek om rond diversiteit te werken. Switch heeft een aanzet gegeven in de zoektocht naar de complementariteit van verschillende organisaties.

We nodigen iedereen uit om mee te denken over jeugdwerk op maat van alle kinderen en jongeren. De realiteit van de diversiteit in de samenleving dwingt ons na te denken over onze maatschappelijke rol. Hoe kan het jeugdwerk de handen in elkaar slaan en zich meer solidair opstellen ten aanzien van alle kinderen en jongeren? Hoe kunnen jeugdwerkers bijdragen aan de maatschappelijke participatie van kinderen en jongeren die nu vaak uit de boot vallen? En hoe kunnen we samenwerken en elkaar aanvullen?

Samen zoeken we antwoorden. Een aantal experts en ervaringsdeskundigen reiken ons inzichten aan vanuit hun onderzoek en ervaring. We beginnen met de verhalen van de deelnemers.

De deelnemers vertellen

Acht deelnemers vertellen hun verhaal op de studiedag. Drie deelnemers konden er niet bij zijn: Famke Proost van de jeugddienst van Lille ging haar licht opsteken bij Buurtgericht Jeugdwerk Turnhout. De diversiteitmedewerkster van Scouts en Gidsen Vlaanderen, Sara Storme, verbreedde haar leefwereld bij Tjiftjaf, de werking van Kids in Antwerpen Berchem. Niels Sztucki, groepsleider van Scouts Termien, deed ervaring op bij Gigos in de werking Genk Zuid.

Bieke Vervaecke • van Centrum West naar De Veerman en Het Paleis

“Centrum West is een werking met maatschappelijk kwetsbare kinderen in Brussel. Nederlandstalige en Franstalige kinderen en jongeren vanaf vier jaar komen er na school naar de atelierwerking. Kinderen schrijven zich in, naargelang hun interesse en talent, voor een bepaald atelier en stappen zo in een traject voor een jaar. Crea, muziek of circus bijvoorbeeld. We kiezen voor ateliers om te werken met het engagement van de kinderen, de ouders en de familie. Werken met een vaste groep maakt het mogelijk iets op te bouwen. Ik werk bij de Nederlandstalige kleuter- en kinderwerking.

Voor De Veerman en het Paleis staat kunst centraal. Als ze kunst overbrengen op gelijk welke manier, naar gelijk welke doelgroep, is de opzet geslaagd. Bij ons staat de doelgroep centraal. Via een middel als theater proberen we de kinderen socialer en weerbaarder te maken en te werken met de Nederlandse taal.

Sinds kort werken we met een theateratelier. Ik leid dat atelier maar dat heb ik in mijn opleiding sociaal werk niet geleerd. Ik zocht naar ervaring om die ateliers op een kwaliteitsvolle manier aan te bieden. Zo kwam ik terecht bij Switch. Want ik wilde praktijkervaring opdoen in theater en drama met kinderen. Marjolijn ging op zoek naar organisaties die dat deden. Het was een interessante zoektocht omdat ik zo veel organisaties leerde kennen die ik nog niet kende. Met sommige had ik goede contacten, van andere weet ik nu gewoon dat ze bestaan. Dat komt in de toekomst nog van pas.

Ik nam deel aan theaterworkshops in de Veerman en in het Paleis, twee organisaties in Antwerpen. In hun ateliers kom klasgroepen gedurende een hele dag op bezoek om er actief met kunst bezig te zijn. In het Paleis werkten iets oudere jongeren een dag rond theater. In de Veerman zag ik er een echte theaterdocent met de juiste opleiding een hele dag bezig met een klas van het vijfde leerjaar. Dat was boeiend! En op het einde van de dag was er een toonmoment.

Zelf probeer ik ook af en toe aan de ouders te laten zien waar we mee bezig zijn. Dat is niet altijd gemakkelijk. Ik kreeg volop tips hoe ik dat kan doen met weinig middelen.

Ik vond het super interessant om samen te werken met een professionele theaterdocent die weet wat hij doet. De schoolse context is een groot verschil. En de doelstellingen van de kunsteducatieve organisaties liggen anders. Voor hen staat kunst centraal. Als ze kunst overbrengen op gelijk welke manier, naar gelijk welke doelgroep, is het opzet geslaagd.

Bij Centrum West staat de doelgroep centraal. Via een middel als theater proberen we onze doelstellingen te bereiken: de kinderen socialer en weerbaarder maken, en werken met het Nederlands. Het is een andere manier van werken. Ik werk met een andere doelgroep. Sommige activiteiten kan ik niet zomaar kopiëren naar mijn gasten.

Switch was een heel leerrijke ervaring. Ik hoop nog samen te werken met de contacten die ik heb opgedaan. Om bijvoorbeeld samen met een theaterdocent en mijn groep een productie in elkaar te knutselen.”

Lies Van Daal • van Centrum Kauwenberg naar Piazza del Arte

“Centrum Kauwenberg is een vereniging waar armen het woord nemen. We hebben een uitgebreide volwassenwerking met praatgroepen voor mensen in generatiearmoede. We zijn een van de weinige verenigingen waar armen het woord nemen met een kinder- en jongerenwerking. Die richten zich vooral op ontspanning. Toen ik startte als jongerenwerker verlegden we dat accent. We wilden het structureel en inhoudelijk werken in de volwassenenwerking vertalen naar de tiener- en jongerenwerking.

De jongeren zijn niet gewoon om rond tafel te zitten om te praten. Ik geloof sterk dat creativiteit een proces met tieners en jongeren in gang kan zetten. Maar hoe pak je dat aan? In mijn opleiding sociaal werk kwam creativiteit maar beperkt aan bod. Dus wilde ik kennismaken met creatieve organisaties met een visie, die bezig zijn met kunst. Ik had heel veel vragen. Via Switch hoopte ik verder uit te zoeken hoe het in onze werking aan te pakken.

Piazza del Arte is een kunsteducatieve organisatie in Antwerpen. Ze zet projectweken op in scholen rond een bepaald thema op. Ik liep een week mee in een school in Kapellen. De jongeren kozen vooraf een atelier, zoals kostuumontwerp, nieuwe media of fotografie. Ik ging aan de slag met kostuumontwerp. En ik zag een project evolueren van begin tot einde. Bijzonder leerrijk. In de jongerenwerking probeerde ik ook al een paar keer een project op te zetten. Ik vond het niet evident om een proces van begin tot einde op te bouwen en tot een goed toonmoment te komen. Veel hangt af van de opbouw.

Onze tieners en jongeren doen heel wat ervaringen op die zinvol zijn om mee naar buiten te komen naar andere instanties. Het is voor hen niet evident om ermee naar buiten te komen. Bij de volwassenen doen we dit door aan tafel te gaan zitten en te praten over bepaalde thema's. Bij de tieners en jongeren kan dat niet zo.

Ik leerde veel bij. De ateliers werden geleid door professionele kunstenaars. Die combinatie is belangrijk: de samenwerking tussen iemand die het medium kent waarmee je werkt en een begeleider die de groep kent, die kan sturen en ondersteunen. Ik leerde nog een aantal dingen. Het is belangrijk om vooraf goed te weten wat je wil bereiken en hoe je het proces wil opbouwen. Tijdens mijn switch bij Piazza begonnen we met een brainstorm over het thema. “We hebben geen ideeën”, sputterden de jongeren tegen. Maar toch kwam er heel wat boven. Af en toe gaf de docent tips en ideeën, die de jongeren vrij snel overnamen. Dat deed me nadenken over de vraag hoe je als werker een proces kan en mag sturen.

Ook het toonmoment was een belangrijk leerpunt. De jongeren werken er naar toe en kijken ernaar uit. Het proces door de vier dagen was belangrijk. Dat wil ik met mijn jongeren ook. Het resultaat is belangrijk voor een goed proces. Omdat de jongeren er een goed gevoel aan overhouden.

Switch verruimde mijn eigen leefwereld. Ik werk dag in dag uit met mijn jongeren en ik probeer mijn blik open te houden. Switch is een extra stimulans om een andere organisatie te leren kennen. Teruggekomen in mijn eigen werking, kijk ik er toch een beetje anders naar. Ik durf nu weer kritische vragen te stellen over hoe ik werk.”

Yves Van Reusel • van Yieha! naar vzw Jong

“Yieha! is een jeugdwerking met een aanbod voor kinderen en jongeren met en zonder beperking. We werken zo inclusief mogelijk. We hebben een werking waar jongeren met en zonder beperking samen op weekend en op kamp gaan. Die ervaringen vertalen wij in workshops voor het onderwijs en het jeugdwerk. Het Yieha! secretariaat in Gent ligt in de multiculturele wijk Sint-Amandsberg, maar in de wijk zijn we niet echt bekend.

We vroegen ons af hoe het komt dat wij vooral blanke jongeren bereiken. We willen onze organisatie opentrekken en andere doelgroepen betrekken. En met onze workshops zien hoe allochtone jongeren kijken naar jongeren met een beperking. Zijn onze inleefworkshops toegankelijk voor deze jongeren?

Switch leek me een goede manier om een antwoord te zoeken op mijn vragen. Op woensdagnamiddagen ging ik naar de Jamklub van vzw Jong in de Muide (Gent). De jongeren onthaalden de workshop met ons materiaal positief. Ze gaven mij ideeën om op verder te bouwen. Zo speelden ze in de tienerwerking fanatiek een vier-op-een-rij-spel. De volgende keer nam ik een vier-op-een-rij-spel mee om geblinddoekt te spelen. Zo praatten we over het thema jongeren met een beperking. De week erop deden we rolstoelrugby. Om uiteindelijk te komen tot een volwaardige aangepaste workshop over verschillende vormen van beperkingen.

Een andere begeleiderhouding en nauwe samenwerking met de jeugdwerkers die de jongeren kennen was nodig, zo ontdekte ik.

Wat leerde ik? Nauw samenwerken met de jeugdwerkers die de jongeren kennen is nodig. Bij volgende acties is dit alvast een van de voorwaarden. We kijken nu hoe we in de toekomst samen een activiteit kunnen organiseren. Ondertussen weten we dat dit tijd nodig heeft.”

Stijn De Munck • van Speelplein Kwammer naar kinderwerking Fabota

“Ik ben vrijwilliger bij Speelplein Kwammer in Sint Niklaas. Onze werking in juli richt zich op kinderen tussen zes en vijftien jaar. Vorige zomer kwamen veel kinderen uit instellingen in de stad. Kinderen die problemen hadden thuis of op school. We wisten soms niet goed hoe we met die gasten om konden gaan of hoe we in sommige situaties moesten reageren. Soms pakten we het fout aan en soms ging het wel.

We wilden graag iets meer doen voor die gasten. Na de zomer hoorde ik van Marjolijn over Switch. Drie begeleiders wilden graag meedoen, maar de anderen hadden te weinig tijd. Dus was ik de enige van ons speelplein die meedeed. Ik switchte naar Fabota, een kinderwerking in Leuven. Die richt zich op de ridderwijk, een wijk met veel allochtonen en kinderen met een moeilijke thuissituatie.

Fabota probeert een familiale huiselijke sfeer te creëren voor de kinderen die er komen. Het is belangrijk dat kinderen er op hun gemak zijn om ze wat vooruit te helpen. De werking is een mix tussen een naschoolse kinderopvang en een speelplein. Ze werken in het schooljaar na de schooluren. Dan geven ze huiswerkbegeleiding en spelactiviteiten. In de vakantie doen ze activiteiten en uitstappen. Activiteiten die thuis niet kunnen omwille van financiële redenen.

Ik leerde hoe met de kinderen om te gaan. Soms wat meer vrijheid geven. Niet te strikt zijn in het aflijnen van de regels.

Ik leerde met de kinderen omgaan. Soms wat meer vrijheid geven. Niet te strikt zijn in het aflijnen van de regels.”

Hanne Desmedt • van Buurthuis Opsakee naar het Meisjeshuis van vzw Jong

Hanne: "In Buurthuis Opsakee maakten we al twee theatervoorstellingen met onze kinderen en jongeren. Switch leek me interessant om te zien hoe projecten in andere organisaties lopen. Ik ben actief in theater en in het jeugdwerk. Switch was voor mij een project met vier allochtone meisjes van vzw Jong, het meisjeshuis. De meisjes hadden ervaring met kleine rolletjes in een grote voorstelling.

De basis van theater leerden we in de eerste repetities. Daar waren ze snel mee weg. Daarna gingen we op zoek naar de inhoud van de voorstelling. We kwamen uit op het conflict tussen verwachtingen van buitenaf en eigen dromen. We werkten met improvisaties en interviews.

Een veilige sfeer tussen de vier meisjes was nodig om dit mogelijk te maken. Dus het was goed dat ze elkaar kenden en vertrouwden. Dat ze mondig waren, was ook een basisvoorwaarde. Ze zetten zich hard in. Een strakke voorbereiding van de repetities was belangrijk. Ze hadden veel ideeën. Ik bracht soms vernieuwende ideeën aan. Uiteindelijk waren ze verbaasd dat ze in staat waren om zo een project uit te voeren.

Actief burgerschap is een van de doelstellingen bij sociaal-artistieke projecten. Dat is een emancipatorisch proces: je ziet hoe de meisjes hun identiteit ontwikkelen door het proces. Ze legden een hele weg af en op het podium zagen de meisjes dat ze iets kunnen betekenen.

Het thema was belangrijk. In de interviews gingen we bewust in op hun eigen situatie. Theater is een goed medium omdat het de kans biedt te filosoferen over je wie je bent en waar je mee bezig bent. Met dat medium konden de meisjes hun thema naar buiten brengen.

Bij de voorstelling kregen de meisjes waardering van de buurt, hun ouders en hun stoere broers. Die kwam samen om stil te staan bij het verhaal van de meisjes, hun dromen en hun maatschappelijke positie. Bij de combinatie van hun twee omgevingen: de gemeenschap waarin ze leven en de jongerencultuur. Dat is een belangrijk thematiek in het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.

Ik leerde wat de randvoorwaarden zijn voor een goed theaterproject. En ik kreeg meer motivatie en geloof in de sociaal-artistieke methodiek om met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren te werken."

Je ziet hoe de meisjes hun identiteit ontwikkelen doorheen het proces. Ik zag hoe die persoonlijke ontwikkeling in de praktijk kan in een project. Dat gaf hoop.

Veerle Fromm • van CMGJ Houthalen Oost naar Straathoekwerk CAW Metropool

"Ik werk bij het CMGJ, Centrum voor Maatschappelijke Gelijkheid en Jeugdwelzijn. Ik ben jeugdwelzijnswerkster in een kinderwerking, een tienerwerking en een jongerenwerking in Houthalen Oost. We doen vrijetijdsactiviteiten met een gemengde groep jongeren. Maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren krijgen extra aandacht.

Naast de vrije tijd zijn we bezig met welzijn. Onderwijs, tewerkstelling en openbare instellingen. We komen problematische situaties tegen. Soms wist ik niet goed wat aan te vangen met bepaalde problemen en mijn collega's wisten ook geen raad. Wat te doen als bepaalde openbare instellingen jongeren afschrijven, terwijl ze heel erg hulpbehoevend zijn? Niet iedereen ziet de voordelen van ons werk.

Switch was voor mij een uitwisseling met een organisatie die met nog stevigere problemen te maken krijgt. Zo kwam ik terecht bij het straathoekwerkteam van CAW Metropool in Antwerpen. Ik zocht een antwoord op mijn vragen over concrete maatschappelijke problemen. Over moeilijke situaties tussen jongeren en de politie bijvoorbeeld.

In Switch vond ik antwoorden op mijn vragen en meer. Ik laadde mijn batterijen weer helemaal op. In de periode voor Switch liet ik de moed soms zakken. Nu zie ik weer dat mijn werk de moeite waard is.

We brachten de wijk in kaart, op zoek naar positieve factoren, maar ook naar moeilijkheden..

Ik mocht proeven van het veldwerk. Samen met een straathoekwerker bezocht ik de nachtopvang voor daklozen en een buurthuis georganiseerd door maatschappelijk kwetsbare mensen van alle leeftijden. We spraken met maatschappelijk kwetsbare gasten. We bezochten plaatsen waar druggebruikers hun ding doen, maar ook plekken, zoals Free Clinic,

waar ze terecht kunnen voor hun basisbehoeften: te eten, medische verzorging en een luis-terend oor.

We namen de tijd voor uitwisseling. Voor het bespreken van moeilijke situaties die we tegenkomen in het straathoekwerk en in het jeugdwerk met kwetsbare groepen. Dat was leerrijk. Voor alle mensen die het jeugdwerk of het straathoekwerk in vraag stellen zou het straathoekwerk in Antwerpen een verplichte stage moeten zijn."

Liesbeth Keunen • van CMGJ naar Villa Basta

"Ik werk sinds vorige zomer in opdracht van het CMGJ met maatschappelijk kwetsbare kinderen in Diest en Leopoldsburg. Mijn opdracht was een kinder- en een tienerwerking uit de grond te stampen, om dan in het najaar te starten in een lokaal. Ik ben een startende jeugdwerker en was op zoek naar nieuwe methodes en inspiratie. Zo kwam ik bij Switch terecht. Het leek me de uitgelezen kans om te leren en te zien hoe het op andere plaatsten gaat.

We wilden de beelden laten zien aan het lokale beleid om te tonen wat er leeft in hun stad.

Ik switchte naar Villa Basta. De artistieke begeleiding van Villa Basta trok me aan. Ze werken met crea, video en expressie. Ik deed tweemaal mee aan een crea-atelier. Video was het grootste deel van mijn stage. We gingen daarvoor met mijn groep aan de slag. Zo kon ik mijn groep goed leren kennen en een groepsproces opbouwen. De vertrouwensband versterken en een traject afleggen met de gasten. Ik was benieuwd naar video om er later naast de tie-

nerwerking ook in de kinderwerking mee aan de slag te gaan.

Het groepsproces stond voorop. Mijn groep was nieuw en maakte kennis met "georganiseerd spelen". Voordien speelden ze op straat. Ik had net een outreachingsfase achter de rug. De groep structureren en sturen voor een opname was een uitdaging. Het vraagt heel veel van hen: concentratie, een rode draad en creativiteit. Hun enthousiasme motiveerde me om door te gaan. Video is een dankbaar middel. Het vraagt durf, veel geduld en een goede communicatie van de jongens.

Zichzelf in beeld zien was heel confronterend en een goed aanknopingspunt voor een gesprek. Een van de jongens vertelde dat hij het heel moeilijk had met autoriteit en gezag. We brachten een schoolmoment in beeld waarin de leerkracht geplaagd en uitgedaagd werd. De jongere werd agressief, zelfs fysiek. We lieten het gebeuren, brachten het in beeld

en hadden er achteraf apart een gesprek over: Gebeurt dit ook op school? Waar heb je het zo moeilijk mee? Hoe komt het dat je net een stap te ver bent gegaan op dat moment? Verrijkend.

De groep groeit. En de gasten groeien in zelfvertrouwen. Er komen veel thema's aan bod. Met de video nemen ze een stuk van hun leefwereld mee. We zien de jongens enkel in hun vrije tijd en door video leren we ze beter kennen. De band is veel sterker geworden.

Het was een dankbaar project. We speelden even met de vraag of het product of het proces belangrijker was. Het gevaar bestond erin dat de focus verlegd zou worden naar een afgevoerd, toonbaar resultaat. We kozen voor de nadruk op het groepsproces, dat was belangrijker. De groep voorop, wat het resultaat ook zou zijn.

Switch gaf me kansen om ervaring en inzichten uit te wisselen en te leren. De vormingen waren heel interessant. En de coaching: toch ffn dat iemand je vraagt hoe het gaat, wat je geleerd hebt. Iemand die je doet inzien wat het met je doet. Switch was een mooi platform en ik ben blij dat ik heb meegedaan."

Siska Hoebeeck • van Chiro Brussel en Chiro Jippeke naar Centrum West en BINT

"Ik ondersteun Chirogroepen in Brussel. In Molenbeek werkt de Chiro samen met Centrum West, een WMKJ in de buurt. Voor de kinderen onder de twaalf jaar draait dat goed. De leiding komt nu van buiten de buurt, maar eigenlijk wilden we graag leiding uit de buurt. Meisjes rond vijftien jaar uit de buurt wilden een activiteit leren voorbereiden en met kinderen leren omgaan. Om op die vraag in te spelen lieten we de bestaande kaders van de Chiro eens los. Zo is het BINT project ontstaan: een animatorentraject van twee jaar voor meisjes uit de buurt. De meisjes leren met kinderen omgaan en ontdekken hun eigen sterktes. Ze leren het jeugdwerk kennen.

In BINT maken we de Switch. We werken samen met andere organisaties omdat dat nodig is. De Chiro heeft expertise in vorming geven. We hebben minder expertise met de doelgroep en andere werkvormen. Contacten met organisaties met die expertise is belangrijk. Met Centrum West hebben we veel contact. De uitwisseling is vaak informeel. De lokalen liggen samen. Als we een activiteit organiseren met BINT, vallen we wel eens binnen bij de jeugdwerkers van Centrum West met een vraag. We krijgen feedback en steun. In de stuurgroep van het project zitten er organisaties als D'Broej, straathoekwerk, de Foyer, Centrum West en Groep Intro.

Om de twee weken is er een activiteit met een groep van twaalf meisjes. In het tweede jaar lopen ze stage bij de Chiro. Een vrijwilliger van de Chiro begeleidt de stage. We pakken conflicten snel aan. Structuur is belangrijk. In het begin vroegen we ons af of het spelen met kinderen wel werkt, maar het werkt heel goed.

Veiligheid in de groep was de prioriteit. Kennismaking, groepsvorming en het gevoel jezelf te mogen zijn. Dan kwam de inhoud. En spelen. Ze waren heel geïnteresseerd. Zeven deelnemers namen deel aan een klassieke animatorenvorming van de Chiro. De bintsters waren heel enthousiast. Ze zeiden dat ze veel leerden. Ze vonden het fantastisch.

Het kan niet zomaar: niet-Chiroleiding meesturen op cursus. Maar het was deel van een proces: we hadden de bintsters voorbereid. Hun begeleiders waren ook mee om tussen te komen bij mogelijke conflicten. We zaten vooraf samen met de chirovrijwilligers die de cursus organiseerden om afspraken te maken en dingen te bespreken.

Elke deelnemster gaat anders met de ervaring om. Misschien gaat iemand in de Chiroleiding, een andere in Centrum West of de naschoolse opvang. We kijken individueel wat ze kunnen. Het is niet de bedoeling ze allemaal bij de Chiro te droppen. Sommige vinden er

hun plaats, anderen niet. Er is echt een uitwisseling tussen de Binsters en de Chiroleiding. Ze leren van elkaar. Dat de Chiroleiding ook van de binsters leert, geeft hen zelfvertrouwen.

Het was waardevol om in Switch mee te stappen om de ervaringen te delen en een kader te krijgen om een aantal voorvallen te plaatsen.”

We werken samen met andere organisaties omdat dat nodig is. De Chiro heeft expertise in vorming geven. We hebben minder expertise met de doelgroep en andere werkvormen.

Discussie met het expertenpanel

Het panel

Pascal Tuteleers is sociaal werker en criminoloog. Hij doet dit voorjaar onderzoek naar jeugdwerk en preventie. Hij deed eerder al onderzoek over drugs en over activering. En hij is als voormalig coördinator van het straathoekwerk in Gent goed vertrouwd met het straat-hoekwerk.

Tineke Van de Walle onderzoekt aan de UGent hoe verschillende jeugdwerkpraktijken vorm krijgen en hoe ze zich verhouden tot vraagstukken van sociale in- en uitsluiting en gemeenschapsvorming.

Nico Martens is coördinator van D'Broej, De Brusselse organisatie voor de emancipatie van jongeren. D'Broej is de koepel van Brusselse WM-KJ's.

Inclusief gaat over thema's. Een thema dat leeft bij de jongeren verbreden, zodat hun thema's inclusief worden. Dat ze ingang krijgen in de buurt. Zo krijgen de gasten een betekenis in de buurt.

Maarten Loopmans is docent sociale geografie aan de KULeuven. Hij doet onderzoek naar armoede en diversiteit. En over hoe ruimtelijke ordening een rol speelt in maatschappelijke problemen.

Pieter-Paul Verhaeghe is verbonden aan de vakgroep sociologie aan de UGent. Hij onderzoekt de rol van sociale netwerken bij het vinden van werk bij etnische minderheden.

De discussiestellingen werden geformuleerd door de stuurgroep van het Switch project en teruggekoppeld naar de projectdeelnemers. Ze werden 's morgens besproken in parallele werkgroepen.

Stelling 1: Inclusief werken is een mythe, want alle jeugdwerk is doelgroepspecifiek.

Werkgroep één

In de eerste werkgroep ging het over het concept inclusief werken. Betekent het dat elke jeugdwerking een "mix" van kinderen en jongeren moet bereiken? Is dat altijd zinvol? En is het überhaupt mogelijk? Of leggen we de focus anders?

Velen denken dat inclusief werken betekent dat één werking volstaat voor verschillende doelgroepen, zowel mainstream doelgroepen als diverse maatschappelijk kwetsbare doelgroepen. In die visie zijn er geen verschillende soorten werkingen nodig. "De praktijk toont ons dat het zo niet gaat", klinkt het in het publiek.

En of het altijd zinvol is doelgroepen te mengen? Een ervaren jeugdwerker geeft aan: "Kinderen samenbrengen die niets gemeenschappelijk hebben, heeft geen zin. Kinderen en jongeren versterken is belangrijk. Zorgen dat ze zich veilig voelen. En mondig worden. Dat gaat niet altijd in een gemengde groep."

Inclusief werken: meer dan een houding

Volgens een deelnemer is inclusief werken een houding: zich open stellen voor verschillende doelgroepen uit de buurt en ze proberen te betrekken. Elke jeugdorganisatie, elk aanbod, is *de facto* gericht op een specifieke doelgroep. "Je kan een open houding aannemen naar nieuwe doelgroepen en dan werk je inclusief. Dat betekent niet dat je alle doelgroepen van je buurt kan of moet bereiken."

Volgens anderen is inclusief werken veel meer dan een houding of een vaardigheid. Het is al te gemakkelijk om te verklaren dat je je inclusief opdtelt en dat het dus niet aan jou zal liggen.

Veel jeugdwerkingen proberen inclusief te werken, maar dat botst in de praktijk op veel obstakels. "Zo hebben jongeren met autisme ook een specifieke aanpak nodig. Dat maakt elke werking doelgroepspecifiek: je creëert een specifiek aanbod voor die doelgroep", merkt iemand op.

Het is een paradox: om inclusief te werken, moet je een doelgroepspecifiek aanbod aanreiken. "Met een open houding kan je een grote doelgroep te bereiken, de "middenmoot". Om echt toegankelijk te zijn moet je meer doen dan je bestaande aanbod openstellen: per doelgroep een aantal specifieke initiatieven ondernemen", stelt een jeugdwerkster.

"Van vrijwilligers kan je echter geen extra initiatieven voor kwetsbare groepen verwachten", reageert iemand. "Voor het "reguliere" jeugdwerk is inclusief werken niet evident. Om die reden werken jeugdwerkingen voor die groep met beroepskrachten."

Verschillende breuklijnen

Inclusief werken gaat over meer dan louter etnisch-culturele verschillen. Andere breuklijnen spelen een rol in onze samenleving. Zoals sociaaleconomische achtergrond of het wel of niet hebben van een fysieke beperking. We focussen soms te veel op de culturele verschillen.

Een Turks jeugdhuis is inclusief als ze mensen met een verschillende sociaaleconomische achtergrond bereikt. En een blanke werking is niet altijd middenklasse. Ook binnen de groep "maatschappelijk kwetsbaren" moeten we verschillende doelgroepen onderscheiden.

Je identiteit bepaalt met welke groep je werkt

Een organisatie sluit (onbewust) jongeren uit door haar identiteit. "Die identiteit moet ze niet proberen in te planten bij groepen die zich er niet thuis in voelen. Ze moet wel zorgen dat elke jongere de kans krijgt zich bij haar aan te sluiten."

Kinderen samenbrengen die niets gemeenschappelijks hebben, heeft geen zin.

"Een sterke identiteit sluit groepen uit", beaamt een deelnemer. "Een specifieke muziekkeuze bijvoorbeeld. In een jeugdhuis moeten verschillende jongeren samen aan de toog kunnen zitten. Een jeugdhuis dat als bruine kroeg werkt, bereikt moeilijk moslim jongeren. Vlaamse jongeren voelen zich niet aangetrokken door een Marokkaans theehuis. Maar als de twee initiatieven samenwerken, is dat een meerwaarde."

Inclusief werken is niet vanzelfsprekend

Bij Centrum West, een WMKJ in Brussel, is er geen sociale mix in de buurt. De werking is bijgevolg 'doelgroepspecifiek'.

Ook Gigos ondervindt moeilijkheden om inclusief werken. Als ze bepaalde allochtone groepen bereikt, haken andere allochtone groepen af. "Je werkt nooit helemaal inclusief, al probeer je. Er is altijd een groep die je niet bereikt."

Een werking is altijd exclusief en inclusief. "Ze bereikt bepaalde jongeren wel en andere niet. De context en de buurt bepalen je focus. Als er weinig allochtonen participeren, creëer je een identiteit die voor hen open staat. In een Vlaams jeugdhuis bouw je bijvoorbeeld een dubbele identiteit op, een Turks-Vlaamse identiteit. Eén identiteit hebben, sluit uit."

We kunnen van elkaar leren

Verschillende doelgroepen naar je organisatie brengen lost niets op, besluit een deelnemer. "Waarom brengen we ons aanbod en thema's niet naar organisaties die met andere doelgroepen werken? Waarom werken we niet samen en wisselen we geen kennis uit? Waarom creëren we geen uitwisseling tussen werkingen en doelgroepen? Elke werking werkt categoriaal. Het gaat er om bruggen te slaan tussen de verschillende werkingen."

Werkgroep twee

De meeste deelnemers van de werkgroep gaan akkoord met de stelling. In de realiteit is inclusief jeugdwerk een mythe: jongeren zoeken andere jongeren op met dezelfde achtergrond en interesses, ze klitten samen met gelijkgezinden en met andere jongeren met een zelfde subcultuur. De zogenaamde ideale sociale mix is een utopie. Je werkt altijd met een bepaalde doelgroep. Met een aantal nuances. De deelnemers aan deze discussiegroep wisselen praktijkervaringen uit.

Niet inclusief, wel buurtgericht

Sociale klassen mixen is moeilijk, vindt een deelnemer. "In de wijken waar D'Broej actief is vind je amper middenklasse jongeren. De buurt is sociaal-economisch gezien zeer homogeen. Een mix tussen culturen is wel haalbaar. Bijvoorbeeld Tsjetsjenen in een groep met vooral Marokkanen brengen."

"Inclusief werken is geen mythe", stelt een andere deelnemer. "Stellen dat alle jeugdwerk *buurtgericht* is lijkt me juist. Er zijn buurten waar een mix is en waar het jeugdwerk de hele buurt verzamelt. Het speelplein is een toegankelijke werkvorm. Er zijn speelpleinen waar zowel maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren als middenklassers als kinderen en jongeren met een handicap terecht kunnen."

Aandacht voor het individu

Welke randvoorwaarden moeten vervuld zijn om inclusief te werken, vragen we ons af. Waarom slagen speelpleinwerkingen hier wel in? "Jeugdwerk is per definitie groepsgericht", zegt een speelpleinexpert. "Het speelplein minder. De groep schuift: elke dag andere kinderen, nooit tweemaal dezelfde groep. Altijd

Het jeugdwerk in Houthalen Oost bereikt een diverse groep. Maatschappelijk kwetsbaren en jongeren uit de middenklasse. Jongeren uit ASO, BSO en TSO. De mix was geen doelstelling.

Emancipatorisch werken met maatschappelijk kwetsbaren is voor ons het belangrijkste. En er kwam een brede respons. Waarom? Dezelfde jeugdwerkster werkt al zeven jaar in de wijk. Dat maakt de werking vertrouwd.

De werking geeft maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren bijzondere aandacht. Door huisbezoeken en contact met scholen bijvoorbeeld. De diversiteit heeft zijn voordelen: de jongeren die wat sterker zijn, trekken de anderen mee.

Sommige stedelijke Chiro's streven een afspiegeling van de buurt na. Dat lukt niet altijd in de praktijk. Als we samenwerken met een jeugdhuis of een buurthuis is het mogelijk. Het ultieme streefdoel is niet dat jongeren met elkaar versmelten en in een groep opgaan.

In Vilvoorde liggen de Chiro en de WMKJ op amper 500 meter van elkaar. Toch lukt de mix niet. De groepen proberen samen te werken, maar de kloof blijft groot. Als Chirogasten in de instuif langsgaan en hun muziek opleggen, vertrekken de andere jongeren. Dat is logisch. Mensen kiezen voor een groep waarin ze zich thuis voelen. Het principe 'toegankelijk willen zijn voor iedereen' verschilt van de realiteit.

andere gasten, met andere interesses en een andere achtergrond. Op het speelplein moet je inspelen op de interesses van elk kind, niet zozeer van de hele groep. Dat vereist een open, flexibele houding van de speelpleinmonitoren. Leiderschapskwaliteiten zijn belangrijk.”

De vertrouwensrelatie is van wezenlijk belang. “In een jeugdhuis werk je aan een vertrouwensrelatie om ervoor te zorgen dat jongeren zich goed voelen. Ze voelen zich goed als ze zich verbonden voelen in de groep. Die verbondenheid staat voorop. Als werkingen mixen, moet dat vanuit een maatschappelijk belang gebeuren. In eenzelfde buurt hebben jongeren van verschillende origine gemeenschappelijke belangen.”

De begeleiders spelen een grote rol

“Begeleiders bepalen of een groep toegankelijk is of niet”, vertelt een deelnemer uit ervaring. Hij vertelt over een Chiro-groep in Geel die op een goede manier zou omgaan met de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren uit de buurt. Andere groepen onderhouden goede contacten met de ouders. En in andere gevallen voelen maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zich niet goed in de groep en weet de leiding er niet mee om te gaan. Dan komen er kwetsingen voor. Als kinderen de stap zetten naar de Chiro, moeten we zorgen dat ze kunnen inpassen.”

Ondersteuning is nodig

Als jeugdwerkingen erin slagen om nieuwe groepen te bereiken leidt dat er soms toe dat die werkingen er niet meer in slagen leiding uit de eigen buurt te rekruteren. Die werkingen geraken dan in ademnood. In de stad is er professionele begeleiding voor hen. In de rest van Vlaanderen is die opvolging beperkt. Sommige jongeren nemen daar wel initiatief, zonder er altijd goed over door te redeneren.

Niet in een twee drie

Samenwerken is belangrijk. “Alleen op de lange termijn is samenwerken zinvol”, halen een paar deelnemers aan. “WMKJ’s krijgen vaak aanvragen voor korte uitwisselingsactiviteiten, de dierentuinmethodiek, waarbij een groep eens naar de wijk komt kijken. Als een mainstream werking wil op de lange termijn uitwisselingen wil organiseren met werkingen die met maatschappelijk kwetsbare doelgroepen, met als doel bestaande vooroordelen en stereotypes weg te werken, is daar is veel tijd voor nodig. Met kortlopende initiatieven riskeer je vooroordelen te bevestigen.”

Een brugfiguur maakt het verschil

“Chiro Jippeke in Molenbeek werkt samen met Centrum West. Een aantal van hun gasten komt de zondag naar de Chiro. Het is niet evident en misschien niet ideaal. Soms zijn er conflicten of stellen ouders vragen. Door samen te werken en in de brede school proberen we dat op te vangen. De kinderwerkster van Centrum West heeft Chiro in haar takenpakket. Ze is een brugfiguur met ouders, begeleiding en kinderen. Ze begeleidt de leiding van de Chiro. Dat was nodig.”

“Vanuit mijn werking van het CMGJ leid ik gasten toe naar de jeugdverenigingen. Zowel de gasten als de verenigingen hebben daarbij ondersteuning nodig. Ik doe de contacten met de ouders bijvoorbeeld. Ik probeer de kinderen weerbaar te maken. En ik ondersteun de verenigingen om met de nieuwe groep om te gaan. Ik ga met mijn kinderen mee naar de vereniging. Ongemakkelijke situaties maken dat de leiding gedrag als probleemgedrag omschrijft. Gedrag dat niet past in de waarden en normen. Ik begrijp hun gedrag en kader het voor de leiding. Vaak zijn de gasten onzeker of voelen ze zich ongemakkelijk en vertalen ze dat in testgedrag of machogedrag. Ze voelen zich uitschot. Ze denken dat de blanken hen niet willen. Het nodige inzicht ontbreekt vaak bij de betrokken begeleiding”.

“De meisjes van ons Bint-project gingen mee op vorming met de Chiro. De begeleiding van die vorming dramatiseerde dat de meisjes telkens te laat kwamen. Er ontstond conflict over regels en attitude. De begeleiding begrijpt het getoonde gedrag niet. Externe begeleiding kadert de situatie voor de begeleiding. Omgekeerd hebben de gasten ook angsten. Gaan we dit kunnen? Wat als ze ons vragen mee voor te bereiden en ik mag niet van thuis? Een brugfiguur bood hulp.”

Doelgroepspecifiek en leefwereldverbredend - Bij Centrum West loopt het 'project Oudenburg': onze gasten uit Brussel en de Oudenburgse KSA of KSJ jongeren leren elkaars leefwereld kennen. De gasten zijn nieuwsgierig. Ze willen zien hoe 'de Vlaminges' het doen. We doen uitwisselingsactiviteiten. We gaan samen op kamp en de jongeren van beide groepen gaan bij elkaar logeren. We zijn doelgroepspecifiek. Vanuit ons doelgroepspecifiek aanbod verbreden we de leefwereld van onze gasten.

Panel

Jeugdwerk gebeurt in een context met specifieke sociaalculturele en sociaaleconomische kenmerken, leidt Patrick Martens de discussie in. Daarom krijgt een werking bepaalde kinderen en jongeren over de vloer en doet ze activiteiten met die specifieke groep. Velen schrijven inclusief werken in hun doelstellingen. In werkelijkheid blijft het een mythe.

Is inclusief werken mogelijk?

De panelleden stellen vast dat inclusief werken in de praktijk moeilijk te verwezenlijken valt. De buurt speelt daar een belangrijke rol in. Nico Martens: "Als jeugdwerkorganisatie ben je actief in een bepaalde wijk, waardoor je een bepaalde doelgroep bereikt. In zogenaamde concentratiewijken zijn er geen verschillende sociale klassen. Al zouden we pogingen doen om ze te bereiken, dat is niet mogelijk. Voor ons is het relevanter na te denken over etnische diversiteit. Hoe je in een bijna louter Marokkaanse werking jongeren van andere afkomst kan bereiken." Pieter-Paul Verhaeghe beaamt: "Als je representatief wil zijn voor de buurt, ben je niet inclusief in verhouding tot de samenleving."

Ook in diverse buurten blijken gemixte werkingen moeilijk te verwezenlijken. Tineke Van de Walle vertelt: "In mijn onderzoek bereikt de scouts clichégewijs de middenklasse en niet de kinderen uit de sociale woonwijk waar ze gelegen is. De laagdrempelige werking voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren staat in principe open voor iedereen. Daar is er wel culturele maar geen sociaaleconomische diversiteit. De rijke kinderen uit de wijk gaan elders een vrijetijdsaanbod zoeken. De Turkse werking bereikt verschillende sociale klassen, maar is cultureel gezien niet divers. Er zijn wel kansen. Buurtwerkers moeten elkaar beter leren kennen."

Een van de bepalende factoren is het onderwijs. Tineke vervolgt: "Elke vorm van jeugdwerk rekruteert op een specifieke plek, in een bepaalde school bijvoorbeeld. Dat leidt tot doelgroepspecifieke werkingen, zelfs in een diverse buurt." Nico Martens vult aan: "Moeisten jongeren op school in een gemengde groep zitten en er een breder lokaal netwerk zou zijn, zou die mix ook in het jeugdwerk makkelijker te realiseren zijn. Maar in Molenbeek sturen de schaarse middenklassers hun kinderen niet naar de buurtschool."

Voor jeugdbewegingen is het niet gemakkelijk maatschappelijk kwetsbare groepen te bereiken, stelt Tineke Van de Walle: "Jeugdbewegingen dachten na over het aantrekken van andere doelgroepen. Maar die doelgroepen hebben niet altijd zin in de activiteiten die zij organiseren. Het jeugdwerk is nu een stap verder. Het gaat op zoek naar andere mogelijkheden dan het simpelweg toeleiden van andere doelgroepen naar de eigen werking. Het Switchproject is een goed voorbeeld."

Samenwerken rond inclusie is wel belangrijk, besluit Nico Martens. "Zolang die vertrekt vanuit een gemeenschappelijke doelstelling. Vanuit de belangen van de kinderen en jongeren. Inclusie hoeft geen mythe te zijn. Er zijn succesverhalen."

Is inclusief werken wenselijk?

De sociale mix is een belangrijke taak voor het jeugdwerk, vindt Maarten Loopmans. "Tachtig procent van de jongeren in Vlaanderen woont in blanke Belgische getto's zoals Waregem, Sint Martens Latem of Kasterlee. Dat zijn extreem homogene, uitgestrekte woonomgevingen waar mensen volledig afgescheiden leven van de realiteit in onze samenleving zoals die er over twintig jaar zal uitzien. In Antwerpen is nu al meer dan de helft van de minderjarigen afkomstig van buiten België. Door exclusief te werken bereiden wij onze kinderen niet voor op de diversiteit waarmee ze over twintig jaar te maken krijgen."

Andere panelleden vinden een gemixt jeugdwerk geen oplossing. Verschillende doelgroepen vereisen verschillende manieren van werken, beklemtoont Nico Martens. Pieter-Paul Verhaeghe haalt het belang aan van het werken met een specifieke doelgroep: "Op korte termijn kan exclusief werken met maatschappelijk kwetsbare groepen om een eigen identiteit te ontwikkelen, een veilige sfeer te creëren en de groep te versterken. Om op lange termijn verbindingen te maken met anderen." Iemand uit het publiek vult aan: "Een sociaaleconomisch sterke groep heeft andere belangen dan een sociaaleconomisch zwakke groep. Je kan als sociaaleconomisch sterke groep hooguit solidair zijn. Dat is niet hetzelfde als dezelfde belangen hebben."

Een jeugdwerkster uit de zaal heeft een praktisch bezwaar tegen inclusief werken. Ze vraagt zich af of het jeugdwerk dan minder tijd moet steken in het versterken van haar doelgroep om een paar gasten die het beter hebben te bereiken. "Veel jeugdwerkers hebben al te weinig tijd voor hun gasten, moeten ze die tijd dan ook nog steken in het zoeken van samenwerking?"

Iemand uit de zaal reageert dat het mainstream jeugdwerk op sommige plaatsen wel inspanning moet doen om haar doelgroep te verbreden. "In vele gemeenten bestaat er geen jeugdwerk, terwijl er wel maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren wonen die daar wel behoefte aan hebben. In die gemeenten is het belangrijk dat klassieke jeugdbewegingen inspelen op de behoeften van die groepen."

Tineke Van de Walle besluit: "Het is waardevol om de eigen drempels in vraag te stellen. Dit gaat ook over het in vraag stellen van de eigen werking."

De maatschappelijke taak van het jeugdwerk

We mogen ons niet blindstaren op culturele verschillen, merkt iemand uit het publiek op. Het debat lijkt het belang van de sociaaleconomische factor te onderschatten. "Je werkt met een bepaalde groep omwille van de positie die iemand inneemt op de sociale ladder. In Vlaanderen lopen Turkse of Marokkaanse mensen vijf keer meer risico om onder de armoedegrens te leven. Een werking moet keuzes maken." Nico Martens sluit zich daarbij aan: "Wij kunnen in Molenbeek de middenklasse uit Brasschaat niet bereiken. Wel werken we leefwereldverbredend met de kinderen en jongeren die we wel bereiken. Dat is de taak van het jeugdwerk."

Tachtig procent van de jongeren in Vlaanderen woont in blanke Belgische getto's zoals Waregem, Sint Martens Latem of Kasterlee. Dit zijn extreem homogene, uitgestrekte woonomgevingen waar mensen volledig afgescheiden leven van de realiteit in onze samenleving zoals die er over een twintig jaar zal uitzien.

Koplopers is een vormingstraject voor jongeren tussen 18 en 22 jaar. Jongeren reiken thema's aan uit hun leefwereld, krijgen maatschappelijke vorming en gaan er mee er aan de slag. Ze leren met andere jongeren een project uitwerken en sociale actie te ondernemen, heel buurtgericht. Dit is een vorm van inclusief werken. De focus ligt niet op het mengen van groepen.

Pascal Tuteleers vraagt zich af wat we met inclusie willen bereiken. We moeten inclusie gebruiken om sociale ongelijkheid aan te kaarten, stelt hij. "We moeten het niet doen alleen omdat er diversiteit is in de samenleving. Het gaat over leefwereldverbreding. We moeten verbindingen leggen om maatschappelijke noden van bepaalde groepen in de verf te zetten. Zodat maatschappelijk kwetsbare groepen er beter van worden."

"De discussie focust teveel op het jeugdwerk en te weinig op de kinderen en jongeren waarover het gaat", klinkt het in het publiek. "Het gaat over

maatschappelijke participatie van kinderen en jongeren en over hoe ze te versterken. Over de sociale positie van de doelgroep. Dat heeft betrekking op alle levensdomeinen. Wat is hun positie in het onderwijs? Vinden ze voldoende aansluiting bij de welzijnsvoorzieningen? Laten we niet het jeugdwerk, maar de doelgroepen centraal stellen."

Bevestig je door exclusief werken de sociale ongelijkheid?

Neen. We moeten wel bruggen slaan tussen de verschillende jeugdwerkvormen. De leefwereld van kinderen en jongeren verbreden is belangrijk. Werken met een specifieke doelgroep is nodig. Met de focus op het wegwerken van sociale ongelijkheid, beklemtoont Pascal Tuteleers.

Voor laag opgeleiden is een sociaal netwerk belangrijk, aldus Pieter-Paul Verhaeghe. "Een uitsluitend verenigingsleven reproduceert sociale ongelijkheid via sociale netwerken. Laag opgeleiden hebben een sociaal netwerk nodig om werk te vinden. Het verenigingsleven speelt daar een rol in. Hoe lager geschoold, hoe belangrijker het sociaal netwerk."

De leefwereld verbreden is belangrijk, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, haalt Maarten Loopmans aan. "Uitsluiting op de arbeidsmarkt komt deels doordat de cultuur van de werkgevers niet afgestemd is op de cultuur van de werknemers. De werkgevers wonen in Brasschaat en de werknemers wonen in Borgerhout. Ze kennen elkaar niet. Als de sociale netwerken exclusief blijven, kan je alleen in je eigen kring werk vinden. Het gaat ook over sociale gebruiken of omgangsvormen die aan bod komen bij een sollicitatiegesprek. Die sociale gebruiken moeten uitgewisseld worden tussen de verschillende groepen. Marokkaanse jongeren solliciteren op een andere manier dan Vlaamse jongeren. Ze solliciteren wel voornamelijk bij Vlaamse werkgevers, die hun omgangsvormen niet kennen. Die verschillen worden minder sterk als je mensen met elkaar in contact brengt. Dan leren ze van jongsaf elkaars omgangsvormen op de juiste manier interpreteren."

Pascal Tuteleers legt een verband tussen sociale positie en sociale overbodigheid, los van het concept "inclusief": "Gasten voelen zich overbodig en hebben een laag zelfbeeld, door hun sociaaleconomische positie of door de sociale kring waartoe ze behoren. Kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare positie voelen zich wel eens overbodig. Voor zichzelf, voor anderen en voor de samenleving. Het jeugdwerk moet daar opnieuw betekenis aan geven, door de gasten een andere rol te geven. Door samen te werken aan een project in de buurt bijvoorbeeld." Tineke Van de Walle besluit: "Inclusief werken is nagaan wat je kunt doen buiten je eigen dagelijkse werking. Samenwerken, thema's van de kinderen en jongeren naar buiten brengen. Het is meer dan een sociale mix bereiken."

Stelling 2: WMKJ's doen hetzelfde als het mainstream jeugdwerk, alleen met een andere doelgroep.

Werkgroep één

Beiden emancipatorisch

De deelnemers discussiëren even over de doelstellingen van het jeugdwelzijnswerk versus het mainstream jeugdwerk. Een deelnemer vindt dat een WMKJ meer emancipatorisch werkt door te focussen op bewustwording en te werken aan de maatschappelijke positie, terwijl het mainstream jeugdwerk meer de nadruk legt op het animatieve. Volgens andere deelnemers geven is ook het mainstream jeugdwerk emancipatorisch.

WMKJ's: welzijnsgericht, brugfunctie en signaalfunctie

In een WMKJ moet men bewuster bezig zijn met het emancipatieproces omdat de doelgroep "met een achterstand" vertrekt. "Een WMKJ werkt vanuit de vrije tijd en slaat van daaruit de brug naar andere levensdomeinen. Tewerkstelling bijvoorbeeld. In het mainstream jeugdwerk gebeurt empowerment spontaner."

WMKJ's werken welzijnsgericht. Oog hebben voor welzijnsvragen is noodzakelijk om met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren te bereiken. En ze slaan de brug: ze werken vanuit en in de vrije tijd, maar waar nodig werken ze ook met andere levensdomeinen. Buiten de activiteiten werken ze aan de signaalfunctie. WMKJ's vertegenwoordigen de gasten in allerlei overleg. Ze zoeken oplossingen voor maatschappelijke problemen.

Vrijwilligers en beroepskrachten

Een deelnemer is van mening dat het onderscheid tussen WMKJ's en het mainstream jeugdwerk te maken heeft met het spanningveld tussen vrijwilligers en beroepskrachten. "Het mainstream jeugdwerk werkt vooral met vrijwilligers en in mindere mate met beroepskrachten. In een WMKJ is dat vaak omgekeerd. Dat zorgt voor een verschillende dynamiek." Een andere deelnemer vindt dat dit spanningsveld niet opgaat. "In het mainstream jeugdwerk is er ook veel professionele ondersteuning en spelen volwassenen ook een rol. En ook in de WMKJ's zijn er veel vrijwilligers actief."

De WMKJ's zijn nodig om maatschappelijk kwetsbaren te bereiken. "Activiteiten bij de WMKJ's inspireren zich vaak op het mainstream jeugdwerk. Toch passen de jeugdwerkers de activiteiten aan. Ze zijn niet zonder meer bruikbaar met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Deze doelgroep bereikt het mainstream jeugdwerk niet, dus is het belangrijk dat WMKJ's er zijn. Zij kennen de doelgroep en hebben de expertise in het werken met die kinderen en jongeren."

"Het onderscheid WMKJ - mainstream is niet zwart wit. Het is een continuüm. Om een voorbeeld te geven: Een lokale Chirogroep in Brussel werkt samen met de WMKJ Centrum West. Door de inspanningen om maatschappelijk kwetsbare jeugd te bereiken kreeg ze eigenschappen van een WMKJ. Ze doen meer welzijnsgerichte acties, huisbezoeken en specifieke vorming van de leiding. Zo zijn er nog Chiro's."

Werkgroep twee

In Genk kiest Gigos doelbewust om met jeugdbewegingen samen te werken. Dit lukt niet in elke wijk omdat de drempel voor de begeleiding langs beide kanten te hoog is. De intenties zijn er, maar het gebeurt niet. Nochtans zijn er voordelen: je leert van elkaar en je ziet hoe het anders kan. Je leert elkaar kennen als collega's, eerder dan als concurrenten.

Doelstellingen zijn doelgroepspecifiek

Een deelnemer haalt aan dat de doelgroep bepaalt wat je in de werking doet. "WMKJ's vertrekken vanuit de leefwereld en sluiten aan bij de noden en behoeften van de kinderen en jongeren in de wijk. Ze verdedigen hun belangen en voeren sociale actie. Activiteiten organiseren is voor hen geen doel op zich. WMKJ's focussen meer op het belang van de omgeving van de gasten."

Het aanbod van het mainstream jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk is complementair. "Kinderen kunnen zowel in een Chiro als in een Centrum West terecht. Dat is een meerwaarde. Ze zijn alle twee nodig. Ze kunnen van elkaar leren, gezien het verschil in aanbod. Er zijn véél kinderen en er zijn nog altijd te weinig werkingen." Hoe meer en hoe meer verscheiden het jeugdwerk, hoe beter.

Jong en oud

Er is discussie over het verschil in aanpak tussen kinderen of jongeren. Een deelnemer vindt dat werken met kinderen verschilt van het werken met jongeren. "Bij kinderen staat een vrijetijdsaanbod centraal, terwijl jongeren aan engagement werken. Wat kinderen betreft is er niet zoveel verschil tussen WMKJ's en mainstream jeugdwerk. Voor jongeren is er wel een verschil. Het mainstream jeugdwerk beperkt zich dwangmatig tot de "vrije tijd". In een WMKJ is er meer ruimte voor kruisbestuiving met andere levensdomeinen. Met jongeren gaan WMKJ's verder dan het mainstream jeugdwerk."

Hier zijn andere deelnemers het niet mee eens. "WMKJ's werken ongeveer op dezelfde manier met kinderen als met tieners. Het zijn kinderen van de straat en met hen werken vereist evengoed een stevige doelstellinggerichtheid."

Panel

Wat is emancipatorisch werken?

Nico Martens vat emancipatorisch werken samen in drie aspecten. "Ten eerste, een omgeving creëren waar kinderen en jongeren zich thuis voelen. Ze positief benaderen en op hun talenten aanspreken. Ten tweede belangenbehartiging: waar liggen hun noden en behoeften, en hoe gaan we daarmee aan de slag?". En ten derde het vormingsaspect: hoe kunnen we kinderen sterker maken?"

Pascal Tuteleers vult aan: "Emancipatie komt van het Griekse woord "emanciparia", wat betekent "verbreek de ketenen". Die ketenen zijn voor elke doelgroep anders. In de jaren zestig ging het over vervreemding, nu gaat het over empowerment."

Jeugdbewegingen zijn ook emancipatorisch

Verschillende jeugdwerkvormen zijn emancipatorisch. Hun opdracht verschilt afhankelijk van de kinderen en jongeren waar ze mee werken. Tineke Van de Walle: "Jeugdbewegingen scharen zich ook aan de zijde van hun doelgroep. De gasten komen bij hen al sterker

binnen. In het jeugdwelzijnswerk werken beroepskrachten bewust met een groep die een stuk zwakker staat.”

Iemand uit het publiek vindt een gemiddelde Chiro in een Vlaamse gemeente meer emancipatorisch dan een werking in de stad. “Die Chiro’s hebben bijna geen ondersteuning en toch doen ze wekelijks activiteiten met grote groepen kinderen en jongeren. Dat is heel emancipatorisch voor die jonge leiding. WMKJ’s bieden gewoon voetbal aan omdat de gasten graag voetballen. Ik vind dat niet emancipatorisch.”

Reactie: “Emancipatie heeft te maken met je doelstellingen. Zo is voetballen met een groep jongeren alleen omdat ze het leuk vinden niet emancipatorisch. Voetballen als middel om inzichten bij te brengen over samenwerken is dat dan weer wel.”

Emancipatorisch is meer dan individuele vaardigheden aanleren

Pascal Tuteleers merkt op dat de discussie over empowerment te vaak op een individueel-psychologisch niveau gevoerd wordt. “Empowerment gaat om macht. Om een aantal groepen meer macht te laten krijgen, zullen andere groepen macht moeten inleveren...”

“Ja. Een festival organiseren is niet per definitie emancipatorisch bijvoorbeeld”, valt iemand uit het publiek bij. “Je leert er wel vaardigheden mee die in bepaalde contexten emancipatorisch kunnen zijn.” Nico Martens gaat daarmee akkoord: “Emancipatie gaat over aan de kant gaan staan van kinderen en jongeren, de wijk doen bewegen... Dat is niet louter individueel.”

WMKJ- versus Jeugdbewegingmodel

De context bepaalt welke vorm van jeugdwerk zinvol is. Nico Martens geeft aan: “In een bepaalde buurt is er eerder een “Chiro-model” nodig en in een ander buurt dan weer eerder een “WMKJ-model” om emancipatorisch te werken. Een WMKJ werkt met professionele krachten in een bepaalde context met een bepaalde doelgroep. In Molenbeek kan dat niet met vrijwilligers alleen. We gaan wel allianties aan en versterken elkaar.”

Iemand uit het publiek merkt op dat de onvoorwaardelijkheid in relatie met de gasten specifiek is aan het WMKJ-model. “Gasten kunnen altijd opnieuw met een propere lei beginnen. Dat kan niet in elke context.”

Nog iemand wil de “vooroordelen ten opzichte van de jeugdbewegingen” doorprikken. “Je kan ze niet allemaal over een kam scheren. Een Chiro in een landelijke Vlaamse gemeente is helemaal anders dan een Chiro in Brussel. Op het platteland vind je kansarme jongeren sneller terug in de plaatselijke Chiro.”

Sterktes samenbrengen

De tweedeling van hét mainstream jeugdwerk versus dé werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren gaat niet op. Een deelnemer besluit de discussie: “Die “absolutismen” komen niet overeen met de realiteit. We moeten bruggen slaan tussen de verschillende jeugdwerkvormen. In de jeugdbeweging moeten we kijken welke groepen we niet bereiken, wat de redenen daarvoor zijn en of we ze kunnen en moeten bereiken. In Molenbeek doet de Chiro dat bijvoorbeeld door samen te werken met Centrum West. Het gaat niet om wie het beste is, maar om het samenbrengen van elk zijn sterktes.”

Stelling 3: Samenwerken betekent je eigenheid opgeven.

Werkgroep één

Samenwerken maakt dat je niet telkens opnieuw het warm water uitvindt. Organisaties kunnen veel van elkaar leren. Een switch laat zien dat samenwerken kan. Moet je om samen te werken je eigenheid opgeven?

Verschillen behouden en erover communiceren

Als je samenwerkt, behoud je je identiteit, vindt een deelnemer. Bij een fusie niet. Samenwerken brengt je in contact met andere identiteiten. Dat contact versterkt je eigen identiteit. Je moet je identiteit wel in vraag stellen. Accepteren dat er verschillen zijn in hoe je een situatie definieert en welke belangen je inbrengt. Conflict mag.

Je doelstellingen en manier van werken expliciteren is van cruciaal belang. En je verwachtingen benoemen. Niets is evident. De verschillen verwacht je niet op voorhand.

Randvoorwaarden

Samenwerken lukt vaak niet omwille van andere redenen dan "eigenheid". De deelnemers van de eerste werkgroep stellen randvoorwaarden vast om goed samen te werken:

- Er zijn praktische voorwaarden zoals tijd. En middelen.
- Samenwerken moet in dienst staan van de doelgroep.
- Duurzaamheid. Projecten op korte termijn zijn niet duurzaam.
- Beide verenigingen en hun leden moeten op een gelijk niveau staan. Op vlak van middelen als mondigheid, assertiviteit, kennis en macht om een bepaalde situatie te definiëren.

Werkgroep twee

Wat houdt ons tegen om samen te werken?

Culturele aspecten, vindt een deelnemer. "Dat meisjes en jongens samen slapen bij KSJ is voor andere groepen ondenkbaar. Ook het uniform kan afschrikken. Of men voelt zich deel van een andere groep. Als werking en als werker is het makkelijker en veiliger om op je eigen terrein te blijven."

Een andere deelnemer wijst op de praktische barrières. "Elke werking moet zich verantwoorden tegenover de (lokale) overheid en tegenover financiers. Ze moeten quota behalen en de boekhouding moet kloppen."

Nog een deelnemer duidt het verschil tussen vrijwilligers en beroepskrachten. "Vrijwilligers kiezen vooral om te werken in hun eigen groepje, hun vriendenkring. Je kan niet veel verwachten van iemand die vrijwillig een engagement opneemt. Een beroepskracht is professioneel gebonden. Tijd en engagement voor de werking zijn vanzelfsprekend, want het behoort tot het takenpakket. Logischerwijs denken zij anders over hun activiteiten als begeleider. Ze zijn bewust gericht op de doelstellingen van de organisatie."

Randvoorwaarden

Ook deze werkgroep formuleert een aantal randvoorwaarden om samen te werken:

1. Er is een gemeenschappelijk doel nodig. Missie en visie op elkaar afstemmen is niet evident. Goed samenwerken start met een duidelijk gemeenschappelijk belang, vanuit de noden en behoeften van kinderen en jongeren. Samenwerken is *niet* afwegen wat het opbrengt voor je eigen werking.

2. Het is een groeiproces. Je moet elkaar leren kennen. Van elkaar weten wie je bent en waar je voor staat is noodzakelijk.
3. Een andere voorwaarde om geslaagd samen te werken is een stevig draagvlak van de organisatie. Als je wil investeren in werken met verschillende groepen moet daar voldoende ruimte voor zijn.

Panel

Ondersteuning is belangrijk

Tineke Van de Walle deelt de ervaringen uit de buurt waar ze onderzoek doet. "De werkingen kennen elkaar niet. Samenwerken gebeurt niet of moeizaam. Pogingen om samen te werken waren geen groot succes. Het gaat niet per se om het opgeven van eigenheid. Dikwijls zijn er verschillen in prioriteiten. Er is meer professionele ondersteuning nodig en een sterker draagvlak voor het idee dat samenwerken een meerwaarde kan hebben. Contacten zijn belangrijk. En een concreet gemeenschappelijk doel."

De organisaties zelf en het lokaal beleid moeten samenwerken stimuleren, vindt een deelnemer uit het publiek. "En we hebben jeugdopbouwwerkers nodig. In de opleidingen en de kadervorming is er nu te weinig aandacht voor het belang van netwerken."

Spelen vrijwilligers een rol in de samenwerking?

"Vrijwilligers motiveren is belangrijk", zegt Maarten Loopmans. "Ze moeten er lol aan beleven. De motivaties en redenen tot engagement verschillen van vrijwilliger tot vrijwilliger."

"Vrijwilligers zijn op zoek naar dwarsverbindingen", reageert een deelnemer uit het publiek. "We mogen van ze verwachten dat ze bezig zijn met de doelgroep en niet louter met het aanbod. Op speelpleinen komen er kinderen in moeilijke situaties en de vrijwilligers gaan daar soms mee aan de slag."

Welke ondersteuning heeft een samenwerkingsverband nodig?

Zonder brugfiguur lukt het niet. "In Molenbeek hangt de samenwerking sterk van personen af", geeft Nico Martens aan. "Een betrokken medewerkster van Centrum West ondersteunt de Chiro. In een andere Brusselse wijk werd geprobeerd om een gelijkaardige samenwerking op te bouwen met de WMKJ van Chicago. Daar is het niet gelukt. In Brussel biedt de brede school Molenbeek een kader. Er is een brugfiguur die als taak heeft om organisaties samen te brengen die bezig zijn met kinderen en jongeren in de vrije tijd. Die kijkt vanuit welke gemeenschappelijke doelstellingen er samenwerking mogelijk is. Die werker is aangeworven bij D'Broej, met subsidie van de VGC, departement onderwijs. Veel organisaties willen samenwerken en leren over de doelgroep. Op dit moment proberen we daar op in te spelen via kadervorming. Een project als Switch kan ook een rol spelen, door de inbreng van concrete ervaring op het terrein."

Ondersteunen kan belangrijker zijn dan samenwerken

Maar er zijn ook grenzen aan het samenwerken. "In het kader van het jaar teden de armoede krijgen we wekelijks een vraag tot samenwerking", vertelt iemand uit het publiek. "We kunnen niet zinvol ingaan op alle vragen. Overheden verwachten in projectaanvragen dat je situeert hoe je samenwerkt. Maar ondersteunen kan belangrijker zijn dan samen-

werken. Niet elke subsidiedossier moet systematisch verwachten dat men samenwerkt met anderen.”

Slotbeschouwingen door Filip Coussée

Doelgroepspecifiek werken is nodig

Ons jeugdwerk vandaag is enorm verscheiden. Dat moeten we zo houden. Zoals Pascal Tuteleers zei, gaat emancipatie over zich bevrijden van zijn ketenen. Die ketens zijn voor alle jongeren verschillend. Als de studentenbeweging over emancipatie spreekt gaat het over de democratie op school. Als de arbeidersbeweging over emancipatie spreekt gaat het over werkomstandigheden. De ketenen zijn voor iedereen anders, afhankelijk van de context. Dat betekent dat ons jeugdwerk, zeker voor een deel, doelgroepspecifiek moet zijn. Dat vloeit voort uit de geschiedenis.

Historische context

Twee grote stromingen kenmerken de geschiedenis van het jeugdwerk. De ene richt zich op sociale vraagstukken, in de lijn van de patronaten. Die wilden tegemoet komen aan sociale noden door de verzoening tussen verschillende klassen na te streven. Anderzijds is er het jeugdwerk dat focust op jeugdvragestukken: wat is de ideale jeugdfase en hoe kunnen we daartoe bijdragen? Een voorbeeld hiervan is Scouting. Bij de twee stromingen stonden maatschappelijke doelen duidelijk voorop: werken met kinderen en jongeren aan de ideale opvoeding. Men wilde ideale burgers kweken. Het maatschappelijk doel van het jeugdwerk is men gaandeweg vergeten. Het jeugdwerk werd gemethodiseerd.

De verschillende werkvormen evolueerden beetje voor beetje in de richting van de “meest krachtige” vorm, de jeugdbeweging, en vooral Scouting. De patronaten namen elementen over van Scouting. Op een gegeven moment zien we allemaal verschillende jeugdbewegingen, maar daartussen zijn er nog weinig verschillen. Maurits Van Haegendoren, toenmalig verbondscommissaris van VVKSM, zei: “Iedereen kopieert ons. Logisch, want Scouting geeft de beste uitslagen”. Verschillende modellen van jeugdwerk werden heruitgevonden, maar zonder het maatschappelijk doel er terug in te brengen. De doelstelling was toeleiding naar de jeugdbeweging, “het beste model”. Nieuwe vormen als de ‘JAC’s hebben het in die context niet gehaald, want het jeugdwerk moest “zuiver” blijven. Het speelpleinwerk, overgeheveld vanuit de gezondheidsector naar het jeugdwerk, is een uitzondering,.

De vorige minister van Jeugd, Bert Anciaux, maakte een einde aan het eenzijdige “doorstromingsdiscours”. Alle jeugdwerk is even waardevol. Hij dacht vanuit een tweesporenbeleid met de verschillende werkvormen naast elkaar. Maar in Mechelen stelde Bart Somers dat twee gescheiden pistes de integratie niet bevorderen, maar segregatie bewerkstelligen. Nu worden de verschillende vormen van jeugdwerk gewaardeerd omwille van hun mogelijkheden om af te stemmen op verschillende jongeren. Maar we werken in gescheiden circuits.

Als we dat willen verbreden, waar Switch toe bijdraagt, moeten we de methodische identiteit verruimen. We zijn dan niet alleen bezig met het organiseren van jeugdwerk, maar met het werken met jongeren. We moeten terugkijken naar de sociaalpedagogische identiteit van het jeugdwerk. De identiteit van het jeugdwerk is ruimer dan de aanwending van verschillende methodieken. De zoektocht naar die identiteit gebeurt niet door je op jezelf terug te plooiën. Wel door zich op de buitenwereld te richten. Je bepaalt je identiteit in verhouding tot andere werkvormen. Switch heeft daartoe bijgedragen.

We blijven bescheiden. Jeugdwerk richt zich op de vrije tijd van kinderen en jongeren en dat levert onvoldoende compensatie voor een marktgestuurde samenleving.

Voorwaarden om samen te werken

De voorwaarden om te Switchen, om samen te werken en allianties te vormen zijn openheid, veiligheid, coaching en zoeken van nieuwe methodieken.

1. De eerste voorwaarde is openheid. Die is er in het jeugdwerk. Het gaat over openheid om je methoden in vraag te stellen. Zo werkt de Chiro altijd buurtgericht. De openheid verandert voortdurend: de ene keer vragen ze zich af "hoe krijgen we de buurt in onze Chiro?" en de andere keer "wat kunnen we betekenen voor de buurt?". Die strijd is voortdurend aan de gang in het jeugdwerk. De methode vooropstellen versus de openheid naar de behoeften van de buurt en de context. Het gaat niet om "wij staan open voor alle kinderen en jongeren". Daar komen we niet zoveel verder mee.
2. Een tweede voorwaarde is veiligheid. Die geldt zowel voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren als voor mainstream jeugdbewegingsleiders. We moeten die aanspreken op een niet bedreigende, niet vervreemdende manier.
3. Een derde voorwaarde is ondersteunen. Door koepels, een caw, of het (lokale) beleid. Ondersteunen mag geen extra druk of extra werk met zich meebrengen. Coachen is belangrijk, begeleiding door mensen met expertise.

Eigenlijk gaat inclusief zijn over openstaan voor de thema's die bij kinderen en jongeren leven. En ermee aan de slag gaan: Je zorgt ervoor dat de samenleving oog krijgt voor de thema's waar zij tegen aanlopen.

De vierde voorwaarde voor het doorbreken van de grenzen tussen de twee vormen van jeugdwerk is het zoeken van nieuwe methodieken. De grenzen doorbreken van de klassieke jeugdwerkideologie. Daarvoor is uitwisseling nodig. Switch heeft daartoe bijgedragen. Dit bescheiden project doorbrak veel grenzen. Grenzen van jeugdwerkers, die in een organisatie terecht komen en nieuwe vaardigheden en inzichten opdoen. Grenzen van ontvangende organisaties. Het klassieke jeugdwerkgegeven "learning by doing" blijkt sterker en krachtiger dan het aanreiken van vorming.. Switch vormde netwerken over de grenzen van jeugdwerkingen. De contacten tussen verschillende organisaties blijven behouden. De openheid is groter geworden, waardoor we ons minder snel terugplooiën op onze eigen organisatie. Grenzen doorbreken betekent niet de eigenheid verliezen. Ook de grenzen van het jeugdwerk als sector hebben we in vraag gesteld. Zelfs professionele jeugdwerkers voeden het doorstromingsdiscours. Doorstroming of inclusie mag het doel niet zijn. We moeten wel grenzen van jongeren doorbreken. De nieuwe methodieken verbreden de leefwereld van kinderen en jongeren. Dat is de kern van het jeugdwerk. Grenzen van jongeren verruimen. Niet van buitenaf. Switch legde die kerndoelen van het jeugdwerk bloot en maakte ze bespreekbaar.

Een divers jeugdwerk voor allen

De sociale mix die we in de samenleving niet bereiken, vinden we ook in het jeugdwerk niet terug. Hoe kan het jeugdwerk daarmee aan de slag?

Doelgroepen zijn niet hermetisch afgebakend. Door onze samenleving lopen verschillende breuklijnen: etnisch-culturele verschillen en sociaaleconomische verschillen kwamen in de discussie het meest aan bod. De twee zijn niet van elkaar los te koppelen. De armoede in België is steeds meer gekleurd. Mensen van niet-Europese afkomst lopen vijf keer meer risico om in armoede te leven. Om die ongelijkheid tegen te gaan, moeten we ook in het jeugdwerk oog hebben voor die kinderen en jongeren die het moeilijk hebben.

Maar hoe? Wil dat zeggen dat werkingen die kinderen en jongeren moeten bereiken? Dat we alle jongeren moeten mixen in het jeugdwerk? Inclusief werken is meer dan dat hoorden we op de studiedag. Zomaar alle groepen mengen, dat werkt niet. Eigenlijk gaat inclusief zijn over openstaan voor de thema's die bij kinderen en jongeren leven. En ermee aan de slag gaan: ervoor zorgen dat de samenleving oog krijgt voor de thema's waar zij tegen aanlopen. Zo vinden die kinderen en jongeren niet enkel hun plaats in het jeugdwerk, maar ook in de samenleving.

Een divers jeugdwerk

Moet elke organisatie hetzelfde steentje bijdragen? Verwachten we hetzelfde van de lokale afdeling van een jeugdbeweging als van een jeugdwelzijnswerking? En, als het mainstream jeugdwerk maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zou bereiken, zijn de WMKJ's dan overbodig? Neen. Om twee redenen.

Eén. Het emancipatorisch proces voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren is anders dan dat voor de middenklasse. Hun dagelijkse realiteit is anders: hun positie in het onderwijs, hun toegang tot het vrijetijdsaanbod, hun startpositie op de arbeidsmarkt... De relevante thema's voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zijn niet dezelfde als die voor de middenklasse. En elke organisatie heeft haar eigen doelstellingen. Die zijn eigen aan de groep waarmee de organisatie werkt. Bovendien gaat het leven in een kwetsbare positie vaak gepaard met een grote onzekerheid en een laag zelfvertrouwen. Met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren moet men dus een langere weg afleggen.

De zoektocht van de jeugdwelzijnswerkers in Switch getuigt daar van: ze zijn op zoek naar creatieve methodes om een emancipatorisch traject af te leggen. Om te werken rond de problemen waar ze allen tegen aanlopen, op een structurele manier.

Twee. WMKJ's doen niet hetzelfde als het mainstream jeugdwerk. Werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren vraagt meer dan het zinvol vullen van de vrije tijd. Het gaat om oog hebben voor het welzijn van de kinderen. Dat is ook een randvoorwaarde om de meest uitgesloten kinderen en jongeren te bereiken. Het gaat om de brug slaan met de samenleving, door contacten met andere actoren in de samenleving en om het signaleren van de knelpunten waar kinderen en jongeren tegen aanlopen in hun contacten met maatschappelijke instellingen en met het beleid.

Werken aan drempels

Hoe kan het mainstream jeugdwerk solidair zijn met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren? Hoe kan het aan de slag gaan met thema's van kinderen en jongeren die een andere achtergrond hebben? Want vaak kennen we elkaars leefwereld zelfs niet.

Kinderen en jongeren zijn maatschappelijk kwetsbaar in hun relatie met verschillende maatschappelijke instellingen. Op school worden ze vaker gestraft dan beloond, bij leeftijdsgenoten voelen ze zich uitgesloten en worden ze soms gepest. De drempel om naar een jeugdbeweging te gaan wordt hoger. Zijn ze daar straks weer het lastig kind? Inzicht in de leefwereld helpt om aan de kant van deze kinderen en jongeren te staan. En de drempels te verlagen.

Dat leerden de deelnemers van Switch ook. Meer dan de financiële en materiële drempels, ging het over de relatie, in de groep en met de begeleider. We hoorden het in het verhaal van Stijn bijvoorbeeld, die vertelde hoe belangrijk het is dat de kinderen zich thuis voelen op het speelplein. Hoe je als leider niet altijd te streng hoeft te zijn. Yves vertelde hoe het in de jongerenwerking hielp om samen te werken met de jeugdwerker die met maatschappe-

lijk kwetsbare jongeren werkt. Omdat de vertrouwensband met de gasten een randvoorwaarde is om met ze aan de slag te gaan.

Jeugdwerk slaat de handen in elkaar

We hoorden vandaag dat het niet voor alle jeugdwerk evident is om te werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. En toch zijn er een aantal goede voorbeelden. Wanneer lukte het wel? Bij de samenwerking tussen het jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk. Een brugfiguur is een randvoorwaarde opdat zo een samenwerking slaagt. En: de groepen hebben degelijke ondersteuning nodig.

Het ene jeugdwerk is het andere niet. We zagen het op de studiedag: je kan niet alle jeugdwerk in één vakje stoppen. En de lokale Chirogroep die er in slaagt om met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren te werken, krijgt eigenschappen van een WMKJ. Die Switch is de ware uitdaging voor het jeugdwerk: niet alleen over het muurtje kijken, maar er ook durven over stappen. Aan de kant staan van de kinderen en jongeren waar we mee werken.

Bijlage 1: De Switch van Sara

Sara kon niet op de studiedag zijn. Toch nemen we haar ervaring graag mee in dit verslag.

Sara: Ik switchte van Scouts en Gidsen Vlaanderen naar Tjiftjaf, een werking van KIDS in Antwerpen Berchem. Tjiftjaf werkt met de meest kansarme kinderen. Ze doen daar inspanningen voor: prijzen laag houden, kinderen opvolgen die enkele malen niet komen en goede contacten onderhouden met de ouders.

Switch trok mijn aandacht toen ik pedagogisch projectmedewerker diversiteit was bij Scouts en Gidsen Vlaanderen. Bij de Scouts bereiken we alleen de blanke middenklasse, terwijl we een spiegel van de samenleving willen zijn.

Ik wilde eens meelopen in een werking met maatschappelijk kwetsbare of allochtone kinderen en jongeren. Om te zien hoe laagdrempelig die werkingen zijn. Ik startte bij Tjiftjaf en volgde er enkele activiteiten mee, zoals de clubs met de kinderen, een teamvergadering en het buurtoverleg in verband met "overlast".

Door Switch weet ik nu beter welke drempels er zijn voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Onze verwachtingen zijn een belangrijke drempel. Daardoor beloon ik sommige kinderen die het wel verdienen en nodig hebben misschien minder.

Dat merkte ik toen we samen naar de film gingen. Kinderen hebben weinig moeite om twee uur stil te zitten voor een bioscoopscherm. Dacht ik. In de Scouts was dat evident. Bij Tjiftjaf niet.

Of verwachten dat iemand elke week naar de Scouts komt bijvoorbeeld. Ik leerde dat wat ik vanzelfsprekend vind, dat niet altijd is. Dingen die ik voorheen niet opmerkte. Dat leer je alleen door met de kinderen te spelen en te werken.

Mijn begeleiderhouding is veranderd. Nu schat ik beter in of het mogelijk is maatschappelijk kwetsbare kinderen te bereiken en te betrekken. En hoe dat te doen. Jammer genoeg hebben vele Scoutsleiders die ervaring niet. Zij vertrekken vanuit een aanvoelen of alleen van een theoretisch kader.

Kinderen voelen zich goed in Tjiftjaf omdat ze samen zijn met andere kinderen die hen begrijpen. Ze voelen zich verwant door een gelijkaardige leefwereld. Net zoals blanke middenklasse kinderen in de Scouts. De leefwereld verruimen is wel belangrijk. Uitwisselen en samen activiteiten doen. Alle werkingen mixen lijkt mij niet zinvol.

Tjiftjaf is meer dan een vrijetijdswerking. Tjiftjaf is actief op verschillende levensdomeinen. In het onderwijs bijvoorbeeld. En met de thuissituatie van de kinderen. En Tjiftjaf doet aan belangenbehartiging. Door ervoor te zorgen dat kinderen inspraak krijgen in de aanleg van een speeltuin. Of door naar het buurtoverleg te gaan. Dat is niet de taak van de Scoutsleiding.

De begeleiders bij Tjiftjaf letten tijdens de activiteiten echt op de kinderen en evalueren na dien samen. De reguliere Scoutsgroepen zijn vooral begaan met het slagen van de activiteit. De scouts kunnen niet zoveel aandacht besteden aan elk individueel kind.

Initiatieven zoals Open Kamp en de Uitwijker bereiken wel maatschappelijk kwetsbare kinderen of kinderen uit allochtone gezinnen. De leiding daar ziet het als een uitdaging om met de doelgroep te werken. Elke avond zit de leiding samen om de dag te evalueren en moeilijke situaties te bespreken. Die doelgroepspecifieke initiatieven werken.

Maar het is zeer moeilijk om die kinderen te laten doorstromen naar de reguliere Scoutswerkingen. Het lijkt me niet haalbaar om ze mee te krijgen in een blanke middenklasse

groep. Zomaar mixen werkt niet. Sommige initiatieven om maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren te bereiken, lukken niet bij de Scouts. De initiatieven belasten de leiding meer. Ze moeten tijd investeren. En ze moeten steviger in hun schoenen staan.

Dus moeten we niet al onze energie daarin stoppen. Ik geloof meer in een open kamp. Of in uitwisselingsactiviteiten. En we moeten bruggen slaan naar elkaar.

Bijlage 2: Het project Switch

Jobshadowing voor meer diversiteit

Het idee om een project rond "jobshadowing" te lanceren, groeide in het Platform Diversiteit van Steunpunt Jeugd, in het najaar van 2007. In het kader van haar stage sociale pedagogiek bij Steunpunt Jeugd maakte Sofie Devarwaere samen met het Platform Diversiteit een inventaris van initiatieven rond diversiteit in het jeugdwerk. Bij de gesprekken in de Platformgroep over die diversiteit groeide gaandeweg het idee om in navolging van buitenlandse voorbeelden ook in Vlaanderen een vorm van *job shadowing* te proberen. Om het werken aan diversiteit een stimulans te geven.

Uit De Marge werkte ook in die periode actief mee in het Platform Diversiteit en werd door de collega's gevraagd om het project Switch te dragen. Uit De Marge zag in het project Switch een mogelijkheid om bruggen te slaan tussen (jeugd)werkvormen die geënt zijn op verschillende doelgroepen. Met als doel het versterken van de solidariteit van het mainstream jeugdwerk verschillende met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren door het laten kennis maken met deze groepen kinderen en jongeren via een grondige kennismaking met WMKJ's. Terzelfdertijd achtte Uit De Marge het nuttig dat werkers uit WMKJ's de kans zouden krijgen om wat inspiratie op te doen bij het mainstream jeugdwerk.

Het projectdossier werd in september 2008 ingediend als experimenteel jeugdwerk. Midden februari 2009 deelde de afdeling jeugd ons mee dat het project aanvaard was. Het project liep van mei 2009 tot februari 2010.

Van individu tot sector

Switch stelde doelstellingen op drie niveaus.

1. Op het niveau van de deelnemers wilde Switch de interculturele inzichten en competenties – het kunnen omgaan met diversiteit – verhogen. Door deel te nemen aan een Switch traject zou men leren werken met andere doelgroepen, met een bredere inhoud en andere werkwijzen.
2. Op het niveau van de meewerkende organisaties. Niet alleen de deelnemers maar ook de meewerkende organisaties beleven een unieke ervaring en krijgen de kans om hun horizon te verbreden. Door een Switch-ervaring en de reflectie hierop kunnen organisaties de eigen manier van werken vanuit een ander perspectief bekijken en zo ook sterke en zwakke punten in de eigen werking op vlak van diversiteit en maatschappelijke relevantie opsporen en eventueel bijsturen.
3. Op het niveau van het jeugdwerk wilde Switch meer onderling contact, onderlinge interactie en grondige dialoog tussen verenigingen en initiatieven die zich engageren voor meer diversiteit in het jeugdwerk. Switch wilde de wederzijdse samenwerking en uitwisseling, op het vlak van inzichten, attitudes en vaardigheden, tussen het mainstream jeugdwerk en het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbaren inhoudelijk, strategisch en methodisch versterken.

Switch wilde volgende resultaten bereiken:

- De uitwisseling van inzichten, attitudes en vaardigheden tussen jeugdwerkinitiatieven die werken met verschillende doelgroepen.
- Visieontwikkeling over de nodige kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes die nodig zijn om met diverse doelgroepen en uiteenlopende jeugdwerkvormen en methodieken te werken.

- Het opbouwen van inzichten die ertoe kunnen leiden dat het jeugdwerk zich meer solidair opstelt ten aanzien van alle kinderen en jongeren en mee opkomt voor hun relevante maatschappelijke noden en behoeften.

Switch traject

- mei 2009: startschot voor Switch
- verkennende gesprekken met jeugdwerkorganisaties
- de stuurgroep verdiepte de doelstellingen en om gaf Switch verder vorm
- een oproep spoorde alle jeugdwerkers in Vlaanderen aan om mee te doen, zowel professionelen als vrijwilligers

Na de zomer 2009 kwamen er heel veel reacties. In het totaal meldden 21 geïnteresseerden zich om mee te doen aan switch. Elf deelnemers doorliepen effectief het hele traject. De reden voor eerder afhaken was telkens tijdsgebrek.

Traject van de deelnemers

- Het intakegesprek verduidelijkt de leervraag van de deelnemers.
- Zoektocht naar een ontvangende organisatie op maat.
- Een aangepaste vorming biedt een kader. Een vorming focust op het werken met een andere doelgroep. Op het programma staat het omgaan met verschillende referentiekaders, de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid en drempels Een andere vorming verdiept het emancipatorisch en participatief werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.
- De deelnemers krijgen ter ondersteuning een Switch map met achtergrondinformatie.
- In een kennismakingsgesprek stemmen we de verwachtingen van deelnemer en ontvangende organisatie op elkaar af en maken we afspraken.
- De deelnemers wisselen expertise uit over werken met een andere doelgroep of met een andere methode in een gemeenschappelijk coachingsmoment per groep.
- Een ervaringsuitwisselingsmoment aan het einde biedt de verschillende groepen de gelegenheid om de opgedane inzichten uit te wisselen.
- Een individueel coachingsgesprek met elke deelnemer verdiept de opgedane ervaring aan de hand van reflectie.

Het project Switch liep één jaar. Half 2010 diende Uit De Marge bij de afdeling Jeugd en de minister van Jeugd een nieuw project in ter opvolging van Switch. De stuurgroep van Swtich en Uit De Marge stelden voor dat het nieuwe project meer zou focussen op de effecten bij ontvangende en uitsturende organisaties.

Het project werd niet weerhouden.